

เอกสารประกอบการพิจารณา

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
(ฉบับที่ ..) พ.ศ.

อ.พ. 12/2564 สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง

อ.พ. 12/2564
สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร. 0 2244 2070-2
โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(ฉบับที่ ..) พ.ศ.

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด ญัตติ หรือหนังสือสัญญา ระหว่างประเทศ ที่เข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความทางวิชาการ และ/หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกรัฐสภา กรรมการ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ใช้ในการประกอบการพิจารณา ตลอดจนเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจทั่วไป

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผู้รับผิดชอบ

นายมาณิช อินทฉิม

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นายทองศักดิ์ สุระคำแหง

ผู้บังคับบัญชาในกลุ่มงานบริการวิชาการ 1

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นางสาวศรันยา สีมา

นิติกรชำนาญการพิเศษ

นางสาวอุษณีย์ อินทองช่วย

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางสาวเปรมฤดี วงศ์สาคร

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางเมตตาพร กาญจนินทุ

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

กันยายน 2564

บทสรุปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งผู้พิพากษาหรือตุลาการ และการให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการพ้นจากตำแหน่งไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ ตามวาระหรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ” อีกทั้งไม่ได้บัญญัติให้วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้พิพากษาออกจากตำแหน่งดังเช่นที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทำให้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้ข้าราชการตุลาการพ้นจากตำแหน่ง การนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ และยกเลิกเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งกรณีวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนข้าราชการตุลาการออกจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และไม่มีผลกระทบต่อประชาชน

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้แทนราษฎร	ก
ส่วนที่ 1 - หลักการและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	1-1
- สำคัญของร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	1-2
- ตารางเปรียบเทียบพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 กับร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)	1-3
ส่วนที่ 2 บทวิเคราะห์	2-1
ส่วนที่ 3 ข้อมูลประกอบการพิจารณา	3-1
- ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม	3-1

ส่วนที่ 1

หลักการและเหตุผลของ

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 เพื่อกำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการตุลาการให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 32)

เหตุผล

โดยที่ปัจจุบันมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ ตามวาระ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ และมีได้กำหนดให้วุฒิสภานotifyบุคคลออกจากตำแหน่งแล้ว จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวกับการนำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง และการนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ รวมทั้งยกเลิกเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งกรณีวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนจากตำแหน่ง ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สาระสำคัญของ
ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..)
พ.ศ.
(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. มีสาระสำคัญ
ดังนี้

1. พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (ร่างมาตรา 1)
2. พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (ร่างมาตรา 2)
3. ให้ยกเลิกความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 32 ข้าราชการตุลาการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา 33 วรรคสอง และวรรคสี่
- (3) พ้นจากราชการตามมาตรา 8/1
- (4) โอนไปรับราชการฝ่ายอื่น
- (5) ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร
- (6) ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 15
- (7) ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 34 หรือมาตรา 35
- (8) ถูกสั่งลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก

การพ้นจากตำแหน่งตาม (1) (3) หรือ (8) ของข้าราชการตุลาการซึ่งมิใช่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (2) (4) (5) หรือ (7) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ออกจากราชการหรือวันโอน แล้วแต่กรณี” (ร่างมาตรา 3)

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543	ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)
มาตรา 32 ข้าราชการตุลาการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ (1) ตาย (2) ได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา 33 วรรคสอง และวรรคสี่ (3) พ้นจากราชการตามมาตรา 8/1 (4) โอนไปรับราชการฝ่ายอื่น (5) ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร (6) ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 15 มาตรา 34 หรือมาตรา 35	..... มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ.” มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 32 ข้าราชการตุลาการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ (1) ตาย (2) ได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา 33 วรรคสอง และวรรคสี่ (3) พ้นจากราชการตามมาตรา 8/1 (4) โอนไปรับราชการฝ่ายอื่น (5) ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร (6) ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 15 (7) ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 34 หรือมาตรา 35

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543	ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)
(7) ถูกสั่งลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก (8) วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งข้าราชการตุลาการซึ่งมิใช่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาดำตาม (1) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (2) (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่งพระบรมราชโองการดังกล่าวให้มีผลตั้งแต่วันออกจากราชการ วันโอน หรือวันที่ถูกถอดถอนจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี	(8) ถูกสั่งลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก การพ้นจากตำแหน่งตาม (1) (3) หรือ (8) ของข้าราชการตุลาการซึ่งมิใช่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (2) (4) (5) หรือ (7) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่งโดยให้มีผลตั้งแต่วันออกจากราชการหรือวันโอน แล้วแต่กรณี” ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ นายกรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2

บทวิเคราะห์

การพิจารณาพิพากษาคดีความแต่เดิมนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง เนื่องจากเมืองยังมีขนาดเล็ก ประชากรยังมีไม่มากนัก การเมืองการปกครองยังไม่มี ความซับซ้อน แต่ต่อมาเมื่อเมืองมีขนาดใหญ่ขึ้น ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น การเมืองการปกครองมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งศาลและแต่งตั้งผู้พิพากษาหรือตุลาการให้เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้พิพากษาหรือตุลาการ และการให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการพ้นจากตำแหน่งได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยกำหนดให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องนี้ไว้ด้วย โดยบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ ตามวาระ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ” อีกทั้งไม่ได้บัญญัติให้วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้พิพากษาออกจากตำแหน่ง ดังเช่นที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนั้น บทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งและการให้พ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตุลาการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 200 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการ และทรงให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาและตุลาการในศาลอื่นนอกจากศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร พ้นจากตำแหน่งตลอดจนอำนาจพิพากษาคดีและวิธีพิจารณาของศาลดังกล่าว ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลนั้น	มาตรา 190 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ ตามวาระ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น คณะรัฐมนตรีจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้ข้าราชการตุลาการพ้นจากตำแหน่ง การนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ และยกเลิกเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งกรณีวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนข้าราชการตุลาการออกจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และไม่มีผลกระทบโดยตรงกับประชาชน

บรรณานุกรม

- จิติเชษฐ์ นุชนาฏ, ‘การเข้าสู่ตำแหน่งตุลาการศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547).
 ศาลยุติธรรม, ‘ประวัติศาลยุติธรรม’ (ศาลยุติธรรม, 11 มิถุนายน 2561)
 <<https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/3>> สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2564.
 สำนักงานศาลยุติธรรม, ‘สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (แก้ไขเพิ่มเติมการพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการตุลาการ)’ (สำนักกฎหมายและวิชาการ, 18 มีนาคม 2564)
 <<https://lawsurvey.coj.go.th/Documents/result28.pdf>> สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2564.

ส่วนที่ 3

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม

การพิจารณาพิพากษาคดีข้อพิพาทของประชาชนมีปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยซึ่งในสมัยนั้นเมืองยังมีขนาดเล็ก การเมืองการปกครองยังไม่มี ความซับซ้อน ประชากรมีจำนวนไม่มากนัก พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองจึงเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง ในสมัยอยุธยาเมื่อเมืองเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น การเมืองการปกครองมีความซับซ้อนมากขึ้น ประชากรมีจำนวนมากขึ้น จึงเริ่มมีการจัดตั้งศาลและแต่งตั้ง “ตระลาการ” ทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี และมี “ลูกขุน” เป็นผู้นำกฎหมายมาปรับใช้กับมูลเหตุพิพาทในทางคดีแทนพระมหากษัตริย์ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูประบบศาล มีการตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นเพื่อรับผิดชอบงานด้านการศาลทั้งหมด มีการตั้งโรงเรียนกฎหมายโดยนำแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษ เพื่อสอนกฎหมายให้แก่ผู้ที่จะมาทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีในอนาคต และเปลี่ยนชื่อเรียกจาก “ตระลาการ” มาเป็น “ตุลาการ” ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช 2471 เรียกบุคคลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีในศาลยุติธรรมว่า “ผู้พิพากษา”¹ และเป็นคำที่ใช้เรียกต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลยุติธรรมแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ผู้พิพากษา คือ ข้าราชการตุลาการผู้มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เป็นผู้พิพากษาอาชีพที่ผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ซึ่งเมื่อผ่านการคัดเลือกแล้ว จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาและเข้ารับการศึกษาอบรมเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 1 ปี ผู้ที่ผ่านการศึกษาอบรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม จะได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี จากนั้นจึงจะได้รับการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลชั้นต้น โดยผู้พิพากษาทุกคนต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่

2. ผู้พิพากษาอาวุโส คือ ข้าราชการตุลาการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และได้ปฏิบัติหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี ซึ่งได้แสดงความประสงค์ขอไปดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโส หรือผู้พิพากษาศาลยุติธรรมที่มีอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ ซึ่งผ่านการประเมินสมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม และได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโส เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ หรือศาลชั้นต้น จนมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ ผู้พิพากษาอาวุโสไม่มีสิทธิได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในทางบริหาร เช่น ไม่สามารถดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรือปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และไม่มี

¹ รุติเชษฐ์ นุชนานา, ‘การเข้าสู่ตำแหน่งตุลาการศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547) 26.

สิทธิรับเลือกเข้ามาเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม หรือกรรมการบริหารศาลยุติธรรม แต่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งกรรมการดังกล่าวได้

3. ตะเฑาะยุติธรรม คือ ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งเป็นผู้มีความชำนาญในกฎหมายอิสลามที่ผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม และได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตะเฑาะยุติธรรม มีหน้าที่และอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามและนั่งพิจารณาคดีร่วมกับผู้พิพากษาในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489

4. ผู้พิพากษาสมทบ คือ บุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งได้รับการคัดเลือกเป็นพิเศษให้เข้ามาเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ผู้พิพากษาสมทบเป็นตำแหน่งที่แตกต่างจากผู้พิพากษา คือ เป็นตำแหน่งที่ไม่ใช่ตำแหน่งประจำ วาระในการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษที่ผู้พิพากษาสมทบปฏิบัติงานกำหนดไว้

การบรรจุแต่งตั้งผู้พิพากษา

บุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาต้องผ่านการสอบคัดเลือก หรือการทดสอบความรู้ หรือการคัดเลือกพิเศษ โดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และไม่เป็นบุคคลที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเห็นว่ามีชื่อเสียงหรือความประพฤติหรือเหตุอื่น ๆ อันไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการด้วย ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนสูงในการสอบคัดเลือกหรือการทดสอบความรู้จะได้รับการบรรจุเป็นผู้พิพากษา และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาก่อนผู้ได้รับคะแนนต่ำลงมาตามลำดับแห่งบัญชีสอบคัดเลือกหรือการทดสอบความรู้ โดยประธานศาลฎีกาเป็นผู้มีอำนาจบรรจุแต่งตั้ง

ผู้ช่วยผู้พิพากษาจะต้องเข้ารับการศึกษอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรมตามระยะเวลาที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม แต่ต้องไม่น้อยกว่า 1 ปี ผลของการศึกษอบรมต้องเป็นไปตามมาตรฐานของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ว่าเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ และความประพฤติเหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษา ทั้งนี้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมแล้ว จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาประจำศาล และต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ อย่างไรก็ตาม หากในระหว่างเข้ารับการศึกษอบรมปรากฏว่าผู้ช่วยผู้พิพากษาคคนใดไม่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งข้าราชการตุลาการต่อไป หรือเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษามาเป็นเวลานานกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย และผลการศึกษอบรมยังไม่เป็นไปตาม

มาตรฐานของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ประธานศาลฎีกาด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการ ศาลยุติธรรมมีอำนาจสั่งให้ออกจากราชการ หรือดำเนินการเพื่อให้มีการโอนไปเป็นข้าราชการศาลยุติธรรม*

การพ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษา

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 กำหนดให้ข้าราชการตุลาการ** พ้นจากตำแหน่ง ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ตาย
2. ได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา 33 วรรคสอง และวรรคสี่
3. พ้นจากราชการตามมาตรา 8/1 (มีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์)
4. โอนไปรับราชการฝ่ายอื่น
5. ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร
6. ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 15 (ผู้ช่วยผู้พิพากษาถูกสั่งให้ออกจากราชการเพราะไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งข้าราชการตุลาการ หรือเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาเกินเวลาที่กำหนด) มาตรา 34 (ขาดคุณสมบัติ มีลักษณะต้องห้าม ขาดคุณวุฒิ หรือไม่ได้ประกอบวิชาชีพตามที่กำหนดในการสมัครรับราชการ) หรือมาตรา 35 (ถูกสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทน เหตุทุพพลภาพ เหตุรับราชการนาน)
7. ถูกสั่งลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก
8. วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนจากตำแหน่ง

การพ้นจากตำแหน่งข้าราชการตุลาการซึ่งไม่ใช่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาดำเนิน (1) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (2) (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง พระบรมราชโองการดังกล่าวให้มีผลตั้งแต่วันที่ออกจากราชการ วันโอน หรือวันที่ถูกถอดถอนจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี

* ข้าราชการศาลยุติธรรม คือ ข้าราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางตุลาการซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

** ข้าราชการตุลาการ คือ ข้าราชการผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี รวมตลอดถึงผู้ช่วยผู้พิพากษา และข้าราชการผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามมาตรา 11 วรรคสอง

บรรณานุกรม

- ชุมพล จันทราทิพย์, *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).
- ฐิติเชษฐ์ นุชนาฏ, 'การเข้าสู่ตำแหน่งตุลาการศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547).
- ศาลยุติธรรม, 'ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม' (ศาลยุติธรรม, 11 มิถุนายน 2561)
<<https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/12>> สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2564.
- สมหมาย จันทรเรือง, *ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2553).

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. 0 2244 2070-2

Bureau of Academic Services

The Secretariat of the House of Representatives

Tel. 0 2244 2070-2

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร